Bases conceptuals de la psicopatologia i sistemes de classificació

P08/10521/02587

UOC
Universitat Oberta de Catalunya
www.uoc.edu

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca

Índex

Introducció..... 5

1. La psicopatologia com a ciència: objecte d'estudi, aproximació històrica, criteris d'anormalitat i models teòrics..... 7

1.1. Objecte d'estudi de la psicopatologia 7

1.2. Aproximació històrica a la psicopatologia 7

1.3. Conceptes i criteris d'anormalitat 9

1.4. Models teòrics en psicopatologia 10

2. Sistemes actuals de classificació dels trastorns mentals: CIE i DSM..... 11

Bibliografia..... 13

Introducció

Abans d'estudiar els diversos símptomes i trastorns psicopatològics (mòduls 2 i 3), és necessari que construïu un marc conceptual sobre què estudia la psicopatologia, en quins criteris d'anormalitat es fonamenta, quines són les teories vigents, com estan organitzades les taxonomies actuals, etc. Tot això és del que tracta aquest primer mòdul de l'assignatura.

1. La psicopatologia com a ciència: objecte d'estudi, aproximació històrica, criteris d'anormalitat i models teòrics

1.1. Objecte d'estudi de la psicopatologia

Abans de res heu de tenir molt clar què és la psicopatologia –i aquí és on "comencem a treballar"– ja que n'hi ha moltes definicions tal com podeu veure en la pàgina 7 del mòdul 1 dels *Materials didàctics per a l'assignatura de Psicopatologia*.

Lectura recomanada

Jarne, A., Armayones, M., Horta, E., Requena, E., i Talarn, A. (2002). *Materials didàctics per a l'assignatura de Psicopatologia* (mòdul didàctic 1, "Bases conceptuals de la psicopatologia i classificació dels trastorns mentals"). Universitat Oberta de Catalunya.

El *Diccionari enciclopèdic de medicina* de l'Enciclopèdia Catalana dóna una definició molt breu i que particularment ens agrada molt ja que dóna una "gran consideració" a la nostra disciplina, la psicologia, sobretot tenint en compte que es tracta d'un diccionari de medicina:

> "Branca de la psicologia que estudia els trastorns mentals."

Lectura recomanada

Diccionari enciclopèdic de medicina (2000). Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

Tot i "l'entusiasme" que ens pot "despertar" aquesta definició, hem de tenir en compte que una bona definició ha de considerar molts altres conceptes i elements que teniu clarament explicats en el mòdul 1.

El primer que heu de fer és tenir clar quin és l'objecte d'estudi de la psicopatologia, quines són les disciplines relacionades amb aquesta, i quina relació té amb la psicologia clínica i la psiquiatria.

1.2. Aproximació històrica a la psicopatologia

Tota ciència té uns orígens, una història... tal com heu treballat en l'apartat anterior; ara podeu afirmar que la psicopatologia és una ciència, i per tant entrarem a estudiar la seva història, els seus orígens.

Per a treballar i estudiar aquest apartat teniu com a document bàsic el material de l'assignatura: que correspon al mòdul didàctic 1, "Bases conceptuals de la psicopatologia i classificació dels trastorns mentals".

En el document us dividim la psicopatologia en els següents períodes històrics:

1) Cultures primitives
2) Societat preclàssiques
3) Antiguitat grecoromana

4) Edat mitjana
5) Renaixement i Il·lustració
6) Final del segle XVIII i primera meitat del segle XIX
- La primera reforma assistencial
- Una nova clínica

7) Final del segle XIX i principi del segle XX
- Perspectiva organicista
- Perspectiva psicologista

8) Algunes claus de la situació actual

I, a més a més, en aquesta guia didàctica de l'assignatura intentarem donar unes pinzellades a la qüestió següent: és possible una psicopatologia del segle XXI?

1) Cultures primitives

- **Demonologia**
  S'interpretava que els malalts mentals estaven posseïts per un ésser malèfic que els controlava el cos i la ment.
  Era una concepció màgica i sobrenatural dels trastorns mentals.
  Els tractaments consistien en trepanacions, cerimònies rituals i actes xamanistes.

2) Societats preclàssiques

- Continua la concepció demonològica, tot i que algunes cultures interpreten la malaltia mental con un càstig diví.

3) Antiguitat grecoromana

Durant l'època grecoromana es va anar imposant progressivament la idea que els trastorns mentals són malalties físiques, malalties de l'ànima.

- **Grècia**
  Durant l'època prehipocràtica es van crear temples dedicats al deu Esculapi (deu grec de la curació).
  Els principals personatges grecs que es van dedicar a la medicina i a les malalties mentals van ser: Alcmèon de Crotona (s. VI aC), Empèdocles (490-430 aC), i els deixebles de Pitàgores.
  Però l'autèntica fita important en aquest camp és l'aparició d'Hipòcrates (460-377 aC), a qui els historiadors consideren el pare de la medicina occidental.
  En aquesta època hem de destacar la teoria dels humors elaborada progressivament per Hipòcrates i la resta d'autors del *Corpus hippocraticum*.

- **Roma**
  L'aportació més important a la medicina i, més concretament, a la psicopatologia des del món romà ve per part del dret, en ser els primers a considerar la "bogeria" un atenuant en la responsabilitat dels delictes.
  Aquest fet tan important fou recollit explícitament en el *Corpus Iuris Civilis*, que era el text legal més important de l'època.
  Els principals autors romans que es van dedicar a la medicina i a les malalties mentals foren: Asclepíades (segle I aC), Ciceró (106-43 aC), Plutarc (46-120 aC) i Galè (130-200 dC).
  Bé, ja heu vist com heu de desenvolupar les diverses etapes de la història de la psicopatologia, heu d'estudiar la concepció de la malaltia mental que es tenia en cadascuna d'elles, els principals personatges i les seves aportacions i, finalment, quines foren les aportacions més significatives en cada període històric.
  En les lectures obligatòries teniu tota la informació necessària, que podeu ampliar amb les lectures complementàries.

Les altres etapes històriques de la psicopatologia que heu de treballar són:

4) Edat mitjana

5) Renaixement i Il·lustració

6) Final del segle XVIII i primera meitat del segle XIX

- La primera reforma assistencial
- Una nova clínica

7) Final del segle XIX i principi del segle XX

- Perspectiva organicista
- Perspectiva psicologista

Fe d'errates

En la pàgina 14 del material de l'assignatura, en el mòdul "Bases conceptuals de la psicopatologia", en l'apartat 2.5 on diu "Joan Lluís Vives (1497-1588)", en realitat ha de dir "Joan Lluís Vives (1492-1540)".

1.3. Conceptes i criteris d'anormalitat

En aquest apartat heu de treballar el concepte de *normalitat* partint de la base que no s'ha arribat a una definició satisfactòria i unànime d'*anormalitat* i que dins de la psicopatologia, hi ha diversitat d'enfocaments i cadascun defensa uns criteris específics per a definir què és psicopatològic o anormal.

Criteris d'anormalitat

- Criteris estadístics
  - Supòsit de freqüència
  - Supòsit de continuïtat

- Criteris clínics

- Criteris socials o interpersonals
- Criteris subjectius o intrapsíquics
  - Criteri alguedònic
  - "Petició d'ajuda"

- Criteris biològics

1.4. Models teòrics en psicopatologia

Un model teòric en psicopatologia representa una orientació per a explicar, en aquest cas, la conducta anormal o psicopatològica, guiar la recerca sobre aquesta, interpretar-ne els resultats, marcar pautes sobre possibles tractaments i marcs d'intervenció...

Com veurem en treballar aquest apartat, en psicopatologia hi ha molts models i tots els intents d'integrar-los han fracassat.

Tot seguit teniu una llista dels models que heu de treballar:

- Model biològic
- Model psicodinàmic
- Model humanista
- Model conductual
- Model cognitiu
- Model cognitivo-conductual

Quan treballeu un model, heu de tenir-ne en compte els principis bàsics, les aportacions i les principals crítiques que ha rebut.

2. Sistemes actuals de classificació dels trastorns mentals: CIE i DSM

Aquí entrareu en un dels temes més controvertits de la psicopatologia, la necessitat o no de classificar els trastorns mentals.

Tant en els continguts del mòdul com en les lectures obligatòries i complementàries, veureu que tant al llarg de la història com en l'actualitat hi ha defensors i detractors de les classificacions de les malalties mentals.

Bé, la primera pregunta que heu de treballar és:

Per què s'ha de classificar en psicopatologia?

A partir d'aquí haureu d'anar estudiant els següents aspectes que hi estan relacionats:

- Utilitat de les classificacions

- Classificacions més utilitzades en l'actualitat
  - DSM-IV-TR
  - CIE-10

- Conceptes importants
  - Classificacions categorials
  - Enfocament descriptiu

- La classificació internacional de les malalties (CIE)
  - Com està organitzada
  - Categories diagnòstiques principals
  - Descripcions clíniques i pautes per al diagnòstic

- El manual diagnòstic i estadístic dels trastorns mentals (DSM)
  - Repercussions de la publicació del DSM-III
  - Criteris diagnòstics operacionals
  - Sistema multiaxial
  - Enfocament descriptiu

El DSM-IV-TR

Nota important

A A. Jarne, E. Horta, E. Requena, i A. Talarn (2002). *Materials didàctics per a l'assignatura de Psicopatologia*. Universitat Oberta de Catalunya, parlem del DSM-IV, ja que en el moment en què es va editar el mòdul, el DSM-IV-TR encara no era al mercat.
Actualment, treballem amb el **DSM-IV-TR**, ja que ja fa temps que és al mercat.

No està previst que s'editi el DSM-V als EUA fins com a mínim el 2011, i fins que es publiqui aquí, passaran com a mínim un o dos anys de la publicació de l'original.
La informació que teniu en el mòdul sobre el DSM-IV és aplicable al DSM-IV-TR.

Altres conceptes

- Criteris d'inclusió i exclusió
- Sistema politètic
- Diagnòstic diferencial
- Epidemiologia

És molt important que en fer el diagnòstic diferencial no confongueu els eixos.

Fe d'errates

En la pàgina 38 del material de l'assignatura, en el mòdul "Bases conceptuals de la psicopatologia, en el requadre del marc dret de la pàgina on diu "Trastorns d'inici en la infància o l'adolescència" en realitat ha de dir "Retard mental".

Reflexió

També és molt important que tingueu molt clara la diferència entre **diagnòstic multiaxial** i **diagnòstic diferencial**, i que veieu que són dues tasques completament diferents, tot i que la segona depèn completament que la primera estigui ben feta, sabeu per què?

Referències bibliogràfiques

Butcher, J. N., Mineka, S., i Hooley, J. M. (2006) *Psicología Clínica* (12a. edició). Madrid: Pearson.

Diccionari enciclopèdic de medicina (2000). Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

Jarne, A., Armayones, M., Horta, E., Requena, E., i Talarn, A. (2002). *Materials didàctics per a l'assignatura de Psicopatologia* (mòdul didàctic 1, Bases conceptuals de la psicopatologia i classificació dels trastorns mentals). Universitat Oberta de Catalunya.

Jarne, A., Armayones, M., Horta, E., Requena, E., i Talarn, A. (2002). *Materials didàctics per a l'assignatura de Psicopatologia*. Universitat Oberta de Catalunya. Document de Semiologia.

Kaplan, H., Sadock, J., i Grebb, J. (1996). *Sinopsis de Psiquiatría* (7a. edició). Madrid: Panamericana.

Mesa Cid, P. J. i Rodríguez Testal, J. F. (2007). *Manual de Psicopatología General*. Madrid: Pirámide.

Bibliografia

Bibliografia general

Les lectures obligatòries del mòdul 1 corresponen als textos següents:

APA (2002). *DSM-IV-TR. Manual diagnóstico y estadístico de los trastornos mentales. Texto revisado*. Barcelona: Masson.

Jarne, A. i Talarn, A. (Comp.). (2000). *Manual de Psicopatología Clínica*. Barcelona: Fundación Vidal i Barraquer / Paidós.

Jarne, A., Horta, E., Requena, E., i Talarn, A. (2002). *Materials didàctics per a l'assignatura de Psicopatologia*. Universitat Oberta de Catalunya.

Lectures obligatòries de l'apartat 1

APA (2002). *DSM-IV-TR. Manual diagnóstico y estadístico de los trastornos mentales. Texto revisado* (introducció del DSM-IV-TR, pp. XXI-XXXIII). Barcelona: Ed. Masson.

Jarne, A. i Talarn, A. (Comp.). (2000). *Manual de Psicopatología Clínica* (cap. 1, Concepto; cap. 2, Evolución de los conceptos en psicopatología; cap. 4, Introducción de los tratamientos en psicopatología). Barcelona: Fundación Vidal i Barraquer / Paidós.

Jarne, A., Horta, E., Requena, E., i Talarn, A. (2002). *Materials didàctics per a l'assignatura de Psicopatologia* (Mòdul didàctic 1. Bases conceptuals de la psicopatologia i classificació dels trastorns mentals. Apartats: Objectius, pp. 5-7; Objecte d'estudi de la psicopatologia, pp. 7-11; Aproximació històrica a la psicopatologia, pp. 12-17; Concepte i criteris d'anormalitat, pp. 19-23; Models teòrics en psicopatologia, pp. 24-27). Universitat Oberta de Catalunya.

Lectures complementàries de l'apartat 1

Barlow, D. H. i Durand, V. M. (2004). *Psicopatología* (cap. 1, Comportamiento anormal en el contexto histórico; cap. 2, Aproximación integral a la psicopatología). Madrid: Thomson.

Belloch, A., Sandin, B. i Ramos, F. (2008). *Manual de Psicopatología* (cap. 1, Historia de la psicopatología; cap. 2, Conceptos y modelos en psicopatología) (edición revisada, volum 1). Madrid: McGraw-Hill.

Hales, R. E. i Yudofsky, S. C. (2004) *Tratado de Psiquiatría Clínica* (4a. edició) (cap. 3, Teorías de la mente y de la psicopatología). Barcelona: Masson.

Poter, R. (2002). *Breve historia de la locura*. Madrid: Turner. Fondo de Cultura Económica.

Saiz, M. i Saiz, D. (Coord.). (1996). *Personajes para una historia de la psicología en España*. Madrid: Pirámide.

Lectures obligatòries de l'apartat 2

APA (2002). *DSM-IV-TR. Manual diagnóstico y estadístico de los trastornos mentales. Texto revisado* (apt. Uso del manual, pp. 1-13; apt. Evaluación Multiaxial, pp. 31-43). Barcelona: Masson.

Jarne, A., Armayones, M., Horta, E., Requena, E., i Talarn, A. (2002). *Materials didàctics per a l'assignatura de Psicopatologia* (Mòdul didàctic 1, Bases conceptuals de la psicopatologia i classificació dels trastorns mentals. Sistemes de classificació en psicopatologia, pp. 29-37). Universitat Oberta de Catalunya.

Lectures complementàries de l'apartat 2

Jarne, A. i Talarn, A. (Comp.). (2002). *Manual de Psicopatología Clínica* (cap. 3, Sistemas de clasificación y diagnóstico en psicopatología). Barcelona: Fundación Vidal i Barraquer / Paidós.

Barlow, D. H. i Durand, V. M. (2004). *Psicopatología* (cap. 1, Evaluación clínica y diagnóstico). Madrid: Thomson.

Hales, R. E. i Yudofsky, S. C. (2004). *Tratado de Psiquiatría Clínica* (cap. 4, Entrevista psiquiátrica, historia psiquiátrica y exploración psicopatológica). Barcelona: Masson.

Kaplan, H. i Sadock. J., i Grebb, J. (1996). *Sinopsis de Psiquiatría* (7a. edició) (cap. 9, Clasificación en psiquiatría y escalas de evaluación psiquiátricas). Madrid: Panamericana.